

پرسشنامه سهل انگاری اجتماعی

مقدمه

رشد روزافزون جوامع به گونه ای است که بیش از هر زمان دیگری به تشریک مساعی و مسئولیت پذیری همه اعضا جامعه نیاز است. در جوامعی که مسیر رشد به سرعت طی شده است، تمام اعضا جامعه باید وظیفه خود را به خوبی انجام دهند تا رشد اجتماع تحقق یابد. در برخی جوامع، افراد نه برای رشد شخصی برنامه دارند و نه برای رشد جامعه. این مسئله دلایل زیادی دارد که یکی از آنها سهل انگاری اجتماعی^۱ است. سهل انگاری به عنوان الگوی زندگی تعریف می شود که از طریق رفتار ناکارآمد در موقعیت تصمیم گیری، تنظیم اولویت ها، برنامه ریزی و اجرای برنامه در یک یا بیشتر موقعیت های زندگی مشخص می شود و منبع آشفتگی شخصی تلقی می گردد (فاران، ۲۰۰۴). همچنین، سهل انگاری به معنای مشکل داشتن در زمینه شروع یا تمام کردن کارهاست یا به معنای ساده تر کار امروز را به فردا انداختن است. فرد سهل انگار دائماً شروع کارها را به آینده محول می کند و آنها را به تعویق می اندازد (زائریان، ۱۳۸۶).

سهل انگاری هزینه های زیادی نیز به دنبال دارد؛ به عنوان مثال، عدم پرداخت به موقع قبوض، مالیات و... باعث جریمه شدن فرد می شود یا سهل انگاری در انجام تکالیف مدرسه یا دانشگاه نظیر تحویل مقاله یا تحقیق، سبب گرفتن نمرات پایین در پایان سال تحصیلی می شود و یا عدم انجام آزمایش های دوره ای در زنان و مردان باعث بروز سرطان ها و یا حملات قلبی می گردد. در تمامی موارد ذکر شده، افراد سهل انگار به صورت هدفمند انجام عملی ضروری را تا آخرین لحظه به تأخیر می اندازند (فراری، دوروزکو و جوزف، ۲۰۰۵). این تمایل به تعویق انداختن کارها نه تنها پیامدهای منفی در زندگی تحصیلی آنان دارد، بلکه در کیفیت زندگی آنان نیز مؤثر است (مون، ۲۰۰۰). در نتیجه، در اغلب موارد سهل انگاری، نوعی فقر در عملکرد فرد به حساب می آید که با عملکرد اجتماعی تداخل می کند (دویت و اسکوونبورگ، ۲۰۰۲).

سهل انگاری اجتماعی به معنای کم کاری شخص در گروه است که بر اثر کاهش مسئولیت وی در قبال تلاش فردی خویش ایجاد می شود. سهل انگاری اجتماعی باعث کاهش و افت عملکرد گروه می شود (فراری و همکاران، ۲۰۰۵). کیدول و بنت (۱۹۹۳) معتقدند که تنبلی (اتلاف) اجتماعی^۲ و سهل انگاری اجتماعی ویژگی های یکسانی دارند، چرا که هر یک از آنها شخصی را توصیف می کنند که

1- Social procrastination

2- Social loafing

حداکثر تلاش ناشی از انگیزش یا شرایط را به خرج نمی‌دهد. یکی از نخستین گزارش‌های ثبت شده در مورد تنبلی اجتماعی توسط پژوهشگر آلمانی به نام رینگلمن در سال ۱۹۱۳ صورت گرفته است (اینگهام، لوینگر، گریوس و پکهام، ۱۹۷۴). اثر رینگلمن نشان‌دهنده رابطه معکوس بین اندازه گروه و میزان تلاش انجام شده است. رینگلمن در یک آزمایش طناب‌کشی دریافت که به موازات افزایش تعداد اعضاء گروه، عملکرد کلی گروه کاهش پیدا می‌کند (لین، ۲۰۰۸). تنبلی اجتماعی تمایل به کاهش تلاش فرد هنگام فعالیت در گروه است در مقایسه با زمانی که آن فعالیت را به تنهایی انجام می‌دهد (ویلیامز و کارائو، ۱۹۹۱). سهل‌انگاری هنگامی اتفاق می‌افتد که فرد فعالیت لازم را انجام نمی‌دهد، اما از منافع گروهی بهره مند می‌شود (آلبانز و ون فلیت، ۱۹۸۵؛ جونز، ۱۹۸۴).

اگرچه اصطلاح «تنبلی اجتماعی» در ابتدا توسط روان‌شناسان ابداع شد و در نظریه‌های مدیریت توسعه پیدا کرد، اما مطالعات در مورد آن بیشتر در سایر حوزه‌ها انجام شده است. این شواهدی است بر اینکه این موضوع مورد توجه بیشتر پژوهشگران قرار گرفته است و آنها اثر تنبلی اجتماعی را مورد بررسی قرار داده‌اند (لاتانه، ویلیامز و هارکینز، ۱۹۷۹؛ کارائو و ویلیامز، ۱۹۹۳؛ استروب و فری، ۱۹۸۲؛ تریانديس، ۱۹۸۹).

در سال‌های اخیر، پژوهشگران مطالعات خود درباره تنبلی اجتماعی را بر پایه نظریه‌های انگیزشی بنانهاده‌اند و شمار زیادی از پیش‌بینی کننده‌های بالقوه را مشخص کرده‌اند که فقدان همانندسازی فرد با گروه (ویلیامز و همکاران، ۱۹۸۱)؛ فقدان مبارزه‌طلبی و منحصربه‌فرد بودن همکاری فرد (هارکینز و پتی، ۱۹۸۲)؛ درگیری ذاتی کم (بریکنر، هارکینز و اوستروم، ۱۹۸۶؛ جورج، ۱۹۹۲)؛ جهت‌گیری فردگرا (واگنر، ۱۹۹۵)؛ انسجام گروهی کم (کارائو و ویلیامز، ۱۹۹۷) و فقدان ارزیابی همتایان (دروسکات و ولف، ۱۹۹۹) از آن جمله‌اند (لیدن، وین، جاوورسکی و بنت، ۲۰۰۴).

روش تهیه

پرسشنامه سهل‌انگاری اجتماعی توسط صفاری‌نیا (۱۳۸۹) و بر اساس نظریه‌های مرتبط با سهل‌انگاری و با استفاده از پرسشنامه‌های متعددی که سهل‌انگاری را در ابعاد گوناگون فردی، تحصیلی، شغلی - سازمانی و اجتماعی می‌سنجند، طراحی شده است. پرسشنامه مذکور پس از ساخته شدن، از نظر مفهومی و دقت به‌کارگیری کلمات معادل و جمله‌بندی مناسب توسط چند تن از متخصصان روان‌شناسی مورد مقایسه و بازبینی قرار گرفته است. برای رفع نواقص و ابهامات مفهومی و رسیدن به ترکیب‌بندی سلیس و کم‌نقص‌تر، پرسشنامه توسط گروهی از دانشجویان تکمیل و از آنان خواسته شده تا نظرات خود و کلمات و نکات مبهمی را که احتمالاً مخاطب را دچار اشتباه می‌کند علامت‌گذاری کرده و توضیح دهند. این پرسشنامه بر روی ۸۲۸ مرد شهر تهران اجرا شده است.

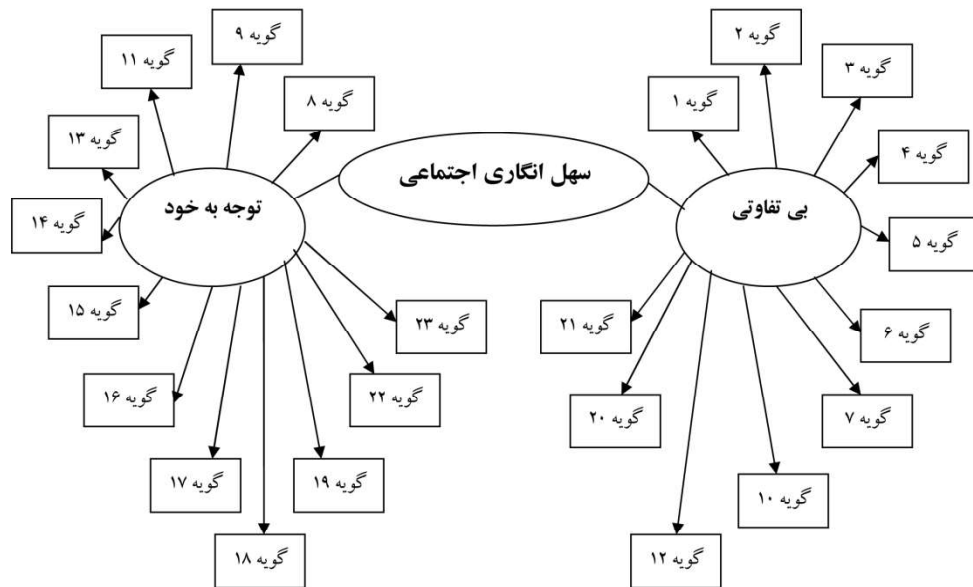
نمره‌گذاری

این پرسشنامه که از نوع مداد- کاغذی و خودگزارش‌دهی است، مشتمل بر ۲۳ گویه می‌باشد. گویه‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۰، ۱۲، ۲۰، ۲۱ خرده مقیاس «بی تفاوتی» و گویه‌های ۸، ۹، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۲، ۲۳ خرده مقیاس «توجه به خود» را می‌سنجند. نمره‌گذاری گویه‌ها بر اساس مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای به صورت «همیشه = ۵»، «معمولاً = ۴»، «گاهی اوقات = ۳»، «به ندرت = ۲» و «هرگز = ۱» انجام می‌شود. بنابراین، حداقل و حداکثر نمره کسب شده از این پرسشنامه به ترتیب برابر با ۲۳ و ۱۱۵ خواهد بود. لازم به ذکر است که گویه‌های ۲ و ۱۲ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. نمرات کمتر از ۳۸ نشان‌دهنده سهل‌انگاری پایین یا عدم سهل‌انگاری و نمرات بالاتر از ۷۳ نشان‌دهنده سهل‌انگاری زیاد است.

پایایی و روایی

در پژوهش صفاری‌نیا (۱۳۸۹) پایایی پرسشنامه با استفاده از روش باز آزمایی برابر با ۰/۸ و همسانی درونی آن با استفاده از آلفای کرونباخ، ۰/۸۵ به دست آمد که میزان رضایت‌بخشی است. به علاوه، ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس «بی تفاوتی» برابر با ۰/۷۱ و برای خرده مقیاس «توجه به خود» ۰/۸۲ به دست آمد که میزان قابل قبولی است. همچنین، نتایج پژوهش با استفاده از نظر متخصصان حاکی از روایی صوری پرسشنامه و با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PC) از طریق چرخش واریماکس مؤید وجود دو عامل دارای ارزش ویژه بزرگ‌تر از یک تحت عنوان «توجه به خود» و «بی تفاوتی» بوده است. تحلیل عامل تأییدی پرسشنامه سهل‌انگاری نیز با برنامه آموس انجام شد. شاخص‌های برازش نشان‌دهنده برازش مطلوب مدل فوق می‌باشد. بدین معنا که χ^2 دو به درجه آزادی برابر و کمتر از ۳، شاخص REMSEA برابر ۰/۰۶ و کمتر از ۰/۰۷، و همچنین شاخص‌های AGFT و GFI برابر ... می‌باشند که نشان‌دهنده مطلوب بودن آنها می‌باشد. در تحلیل عامل مرتبه دوم مشخص شد که بارهای عامل متغیرهای بی تفاوتی و توجه به خود از ضریب مناسبی برخوردارند.

ساختار عاملی

نمونه پرسشنامه

این پرسشنامه از عبارتهایی تشکیل شده است که ممکن است با آنها موافق و یا مخالف باشید. لطفاً با کشیدن دایره به دور یکی از اعداد یک تا پنج (۱ تا ۵) نشان دهید که چه احساس یا نظری در مورد آنها دارید. عدد یک نشان می‌دهد که شما معتقدید آن جمله به هیچ وجه صحیح نیست و یا در مورد شخص شما صدق نمی‌کند و عدد پنج بدین معنی است که از نظر شما آن جمله کاملاً صحیح است و یا به طور کامل وصف حال شماست. لطفاً تمام عبارتهای را به دقت بخوانید و مطمئن شوید که پاسخ شما مبتنی بر احساس کنونی شماست.

ردیف	عبارات	همیشه	معمولاً	گاهی اوقات	بندرت	هرگز
۱	در انجام دادن کارها تعلل می‌ورزم.					
۲	در تعهد به قول‌هایی که به دیگران داده‌ام، جدی هستم.					
۳	قبوض آب و برق را در آخرین روزها و ساعات باقی‌مانده می‌پردازم.					
۴	با تأخیر به جلسات می‌رسم.					
۵	اگر قرار باشد به ملاقات یا دیدن فردی بروم، در آخرین لحظه برای او هدیه می‌گیرم.					
۶	درصدد یافتن راه‌هایی هستم که مهلت انجام کارها را افزایش دهد.					
۷	تأخیرهایم باعث تأخیر سایرین می‌شود.					
۸	از تلاش بیشتر در انجام یک تکلیف گروهی شانه خالی می‌کنم.					
۹	اهداف فردی مهم‌تر از اهداف گروهی است.					
۱۰	وقتی قرار است به مهمانی یا تفریح دسته‌جمعی بروم، آخرین نفر هستم.					
۱۱	وقتی آخر هفته‌ها به گردش دسته‌جمعی می‌رویم، سعی می‌کنم از انجام کارهایی مثل پخت‌وپز و شستشو شانه خالی کنم.					
۱۲	برای اخذ معاینه فنی وسیله نقلیه شخصی‌ام به موقع اقدام می‌کنم.					
۱۳	عضویت در مجامع اجتماعی و انجمن‌ها به منزله اتلاف وقت است.					
۱۴	وقتی قرار است کاری به صورت گروهی انجام شود، سعی می‌کنم کمتر از سهم خود کار کنم.					
۱۵	اگر در یک فعالیت گروهی کارم را زودتر از دیگران انجام دهم، معتقدم سزاوار پاداش هستم.					
۱۶	فکر می‌کنم دیگران نیاز به تغییر دارند تا بتوانند با من منطبق شوند.					
۱۷	از اینکه در انجام یک کار گروهی مجبورم با نظر جمع حرکت کنم، ناراحتم.					
۱۸	از اینکه برای انجام کاری بخواهم از دیگران اطلاعات کسب کنم، احساس ناراحتی می‌کنم.					
۱۹	از انجام کارهای سخت یا کارهایی که تمایل به انجام آن ندارم و به من محول شده اجتناب می‌کنم.					
۲۰	در تصمیم‌گیری‌های کاری خود مردد هستم.					
۲۱	به دیگران قول می‌دهم کاری را انجام دهم، اما بعداً زیر قولم می‌زنم.					
۲۲	تصمیم‌گیری برای همکاری با دیگران برایم دشوار است.					
۲۳	صرف انجام کار با دیگران موجب تنفر از آن کار برایم می‌شود.					

منابع

- زائرین، سکینه. (۱۳۸۶). *اثربخشی آموزش مهارت‌های مدیریت زمان بر کاهش سبیل انگاری کارکنان آموزش و پرورش*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی.
- صفاری‌نیا، مجید. (۱۳۸۹). *ساخت و اعتباریابی آزمون سبیل انگاری اجتماعی در مردان شهر تهران*. طرح پژوهشی دانشگاه پیام نور تهران.
- Albanese, R., & Van Fleet, D.D. (1985). Rational behavior in groups: The free-riding tendency. *Academy of Management Review*, 10, 244-255.
- Dewitte, S., & Schouwenburg, H.C. (2002). Procrastination, temptation and incentives: The straggle between the present and the future in procrastinators and the punctual. *European Journal of Personality*, 16, 469-489.
- Farran, B. (2004). *Predictors of academic procrastination in college students*. MSc. Thesis, department of Psychology, Fordham University.
- Ferrari, J.R., Doroszko, E., & Joseph, N. (2005). Exploring procrastination in corporate setting: Sex, status, and setting for arousal and avoidance types. *Individual Differences Research*, 3, 140-149.
- Ingham, A.G., Levinger, G., Graves, J., & Peckham, V. (1974). The Ringelmann effect: Studies of group size and group performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 10, 371-384.
- Jones, G.R. (1984). Task visibility, free-riding and shirking: Explaining the effect of structure and technology on employee behavior. *Academy of Management Review*, 9, 684-695.
- Karau, S.J., & Williams, K.D. (1993). Social loafing: A meta-analytic review and theoretical integration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 681-706.
- Kidwell, R.E., & Bennett, N. (1993). Employee propensity to withhold effort: A conceptual model to intersect three avenues of research. *Academy of Management Review*, 18, 429-456.
- Latane, B., Williams, K., & Harkins, S. (1979). Many hands make light the work: The causes and consequences of social loafing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 822-832.
- Liden, R.C., Wayne, S.J., Jaworski, R.A., & Bennett, N. (2004). Social loafing: A field investigation. *Journal of Management*, 30, 285-304.
- Lin, P.H. (2008). *A research on social loafing and students' cultural orientations in ESL/EFL classroom*. MSc. Thesis, Ming Chuan University.
- Moon, S. (2000). Exploring the dynamic nature of procrastination: A latent growth curve analysis of academic procrastination. *Personality and Individual Differences*, 38, 297-309.
- Stroebe, W., & Frey, B.S. (1982). Self-interest and collective action: The economics and psychology of public goods. *British Journal of Social Psychology*, 21, 121-137.
- Triandis, H.C. (1989). Self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review*, 96, 269-289.
- Williams, K.D., & Karau, S.J. (1991). Social loafing and social compensation. The effects of expectations of co-worker performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 570-581.